

CRNA GORA
UPRAVA ZA STATISTIKU
IV Proleterske 2, 81000 Podgorica
Tel: +382 (0) 20 230 811
Fax: +382 (0) 20 230 814
E-mail: contact@monstat.org

IZVJEŠTAJ O KVALITETU ZA 2018. GODINU

Godišnji bruto domaći proizvod

Odgovorna lica: Irena Karadžić i Bojana Čupić

Odsjek: Makro-ekonomske statistike i nacionalni računi

Sadržaj:

1. Uvod - Osnovne informacije o istraživanju	1
1.1 Svrha, cilj i predmet istraživanja	1
1.2 Pravni osnov	1
1.3 Statističke jedinice	1
1.4 Pokrivenost i obuhvat istraživanja.....	2
1.4.1 Sektori.....	2
1.4.2 Statistička populacija	2
1.5 Referentna geografska oblast	2
1.6 Koncepti i definicije.....	2
1.7 Klasifikacije.....	3
1.8 Frekvencija prikupljanja podataka	4
1.9 Dinamika objavljivanja podataka.....	4
1.10 Metodologija.....	4
1.11 Bazni period	4
1.12 Jedinica mjere	4
1.13 Izvor podataka	4
2. Relevantnost - Korisnici podataka	4
2.1 Potrebe korisnika.....	4
2.2 Zadovoljstvo korisnika.....	5
3. Tačnost i pouzdanost	5
3.1 Tačnost - Opšta ocjena	5
3.2 Uzoračka greška	5
3.3 Uzoračka greška	5
3.4 Sezonska prilagođavanja.....	5
3.5 Revizija podataka	5
3.5.1 Politika revizije podataka	5
3.5.2 Praksa revizije podataka	5
3.5.3 Prosječna veličina revizije podataka (A6)	5
4. Pravovremenost i tačnost objave podataka	6
4.1 Pravovremenost	6
4.2 Tačnost objave podataka	6
5. Dostupnost i jasnoća.....	6
5.1 Kalendar objave podataka.....	6
5.2 Pristup kalendaru objave podataka.....	6
5.3 Saopštenje.....	6
5.4 Publikacije	7
5.5 Onlajn baza podataka	7
5.6 Pristup mikropadacima.....	7
6. Uporedivost.....	7
6.1 Prostorna uporedivost	7
6.2 Vremenska uporedivost.....	7

1. Uvod - Osnovne informacije o istraživanju

1.1 Svrha, cilj i predmet istraživanja

Cilj obračuna bruto domaćeg proizvoda po proizvodnoj i potrošnoj metodi je dobijanje osnovnog i najvažnijeg makroekonomskog agregata u sistemu nacionalnih računa. Primjenom ovog metoda obračuna sagledava se uspostavljanje osnovne relacije na kojoj se baziraju nacionalni računi, a to je da ukupna vrijednost raspoloživih dobara i usluga (ponuda) mora biti jednaka ukupnoj vrijednosti utrošenih dobara i usluga (upotreba) u posmatranom periodu na nivou ukupne ekonomije.

Cilj obračuna bruto domaćeg proizvoda po proizvodnoj metodi je dobijanje osnovnog i najvažnijeg makro-ekonomskog agregata u sistemu nacionalnih računa. Ovaj agregat predstavlja rezultat proizvodnih aktivnosti svih rezidentnih institucionalnih jedinica, to je indikator ekonomskih aktivnosti na nivou cijele zemlje.

Bruto domaći proizvod po proizvodnoj metodi izračunava se kao zbir dodatih vrijednosti svih rezidentnih institucionalnih jedinica, tj. kao razlika između autputa (bruto vrijednosti proizvodnje) i intermedijalne potrošnje. Prednost primjene ovog metoda obračuna jeste sagledavanje doprinosa pojedinih aktivnosti ukupnom ekonomskom rastu zemlje.

Bruto domaći proizvod po potrošnoj metodi izračunava se kao zbir potrošnje domaćinstava, državne potrošnje, investicija, promjena u zalihama i salda izvoza i uvoza roba i usluga.

1.2 Pravni osnov

Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike (Sl.list Crne Gore br. 18/12) definisane su odredbe za prikupljanje, obradu i diseminaciju podataka. Zakon pruža Upravi za statistiku jasno i široko pravno ovlašćenje da prikuplja i pristupa podacima potrebnim za sprovođenje Programa i Godišnjeg plana. Zakon daje prioritet upotrebi administrativnih podataka, kao i pravo pristupa individualnim podacima koji su rezultat istraživanja ostalih proizvođača zvanične statistike. Kao dopuna zakonskim odredbama, Uprava za statistiku je potpisala više memoranduma o saradnji sa imaoциma administrativnih podataka.

1.3 Statističke jedinice

Statističke jedinice su sve ekonomske jedinice, pravna i fizička lica i domaćinstva, unutar definisanih granica proizvodnje u okviru metodologija Sistem nacionalnih računa SNA 2008 i Evropski sistem računa ESA 2010.

Evropski sistem nacionalnih računa (ESA 2010) razlikuje dvije vrste jedinica i dva načina podjele ekonomije koji služe različitim analitičkim ciljevima a nastaju:

- grupisanjem institucionalnih jedinica u sektore na osnovu njihovih glavnih funkcija, ponašanja i ciljeva;
- grupisanjem lokalnih poslovnih jedinica u djelatnosti na osnovu njihove aktivnosti.

1.4 Pokrivenost i obuhvat istraživanja

1.4.1 Sektori

Obuhvaćeni su svi sektori Klasifikacije djelatnosti KD 2010 osim sektora U: Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela.

1.4.2 Statistička populacija

Nacionalni računi kombinuju podatke iz više izvora tako da se pojam statističke populacije ne može primijeniti u kontekstu nacionalnih računa.

1.5 Referentna geografska oblast

Crna Gora.

1.6 Koncepti i definicije

Bruto domaći proizvod (BDP) mjeri ukupne dohotke i ukupne izdatke privrede. On predstavlja tržišnu vrijednost svih finalnih dobara i usluga proizvedenih u nekoj zemlji u datom vremenskom intervalu. Taj interval obično je jedna godina ili kvartal (tri mjeseca).

BDP u tržišnim cijenama je finalni rezultat proizvodnih aktivnosti rezidentnih proizvodnih jedinica i može se obračunati na 3 načina:

- proizvodni pristup;
- potrošni pristup i
- dohodovni pristup.

Uprava za statistiku sprovodi obračun po proizvodnom i potrošnom pristupu.

- BDP prema proizvodnom pristupu:

$BDP = \text{suma bruto dodatih vrijednosti} + \text{porezi minus subvencije na proizvode.}$

Bruto dodata vrijednost je neto rezultat output-a vrednovanog u baznim cijenama umanjenog za intermedijalnu potrošnju vrednovanu u kupovnim cijenama. Output čine proizvodi proizvedeni u toku obračunskog perioda. Intermedijalna potrošnja predstavlja vrijednost dobara i usluga potrošenih kao inputi u procesu proizvodnje isključujući fiksnu imovinu čija potrošnja se bilježi kao potrošnja fiksnog kapitala. Porezi minus subvencije na proizvode su porezi (plaćeni) umanjani za subvencije (primljene) po jedinici proizvedenog proizvoda ili pružene usluge.

- BDP prema potrošnom pristupu:

$BDP = \text{finalna potrošnja domaćinstava} + \text{finalna potrošnja države (individualna i kolektivna)} + \text{bruto investicije u osnovna sredstva} + \text{promjene u zalihama} + \text{izvoz} - \text{uvoz}$

Izdaci za finalnu potrošnju domaćinstava su izdaci (uključujući i imputirane izdatke) rezidentnih domaćinstava na individualnu potrošnju roba i usluga (npr: izdaci za ishranu, odjeću i obuću, stanovanje itd.). Ovim izdacima se ne obuhvataju izdaci domaćinstava za kupovinu osnovnih sredstava (npr: stanova ili dragocjenosti).

Izdaci za finalnu potrošnju države su izdaci (uključujući i imputirane izdatke) sektora države na individualnu potrošnju robu i usluge i kolektivne potrošne usluge. Oni su podijeljeni u dvije grupe:

- vrijednost robe i usluga koje proizvodi država i koje, država i troši - kolektivna potrošnja (na primjer: usluge sudova, odbrane, bezbjednosti, zaštite životne sredine itd.) i
- izdaci koje država vrši za nabavku potrošne robe i usluga koje proizvode tržišni proizvođači i kojima država, bez ikakve transformacije, snabdijeva domaćinstva kroz socijalne transfere u naturi - individualna potrošnja (na primjer lijekovi na ljekarski recept po osnovu obaveznog zdravstvenog osiguranja pacijenta).

Bruto investicije obuhvataju bruto investicije u osnovna sredstva, promjene u zalihama i neto dragocjenosti. Bruto investicije u osnovna sredstva se mjere ukupnom vrijednošću proizvođačevih sticanja umanjeno za otuđivanja novih ili korišćenih osnovnih sredstava u toku obračunskog perioda. Neto investicije u osnovna sredstva su bruto investicije u osnovna sredstva umanjene za potrošnju osnovnih sredstava (amortizaciju).

Promjene zaliha predstavljaju razliku između nivoa zaliha na početku i kraju godine, vrednovanih po prosječnim tržišnim cijenama. Zalihe mogu biti zalihe materijala, zalihe nedovršene proizvodnje, zalihe gotovih proizvoda i zalihe robe.

Uvoz i izvoz roba i usluga se sastoji od transakcija proizvodima (prodaje/kupovine, razmjene ili poklona) između rezidentnih i nerezidentnih jedinica.

Uvoz i izvoz robe i usluga ne uključuju:

- isporuke koje nerezidentna (inostrana) predstavništva rezidentnih preduzeća vrše nerezidentima i isporuke koje rezidentna predstavništva nerezidentnih preduzeća vrše rezidentima,
- tokove primarnih dohodaka prema inostranstvu ili iz inostranstva (kao što su kompenzacije zaposlenima, kamate ili primanja iz direktnih investicija) i
- prodaje i kupovine neproizvedenih sredstava (na primjer: zemljišta ili patenata).

Spoljni bilans roba i usluga je bilansna stavka (saldo) računa robe i usluga inostranstva. Predstavlja vrijednost izvoza robe i usluga umanjeno za uvoz robe i usluga sektora inostranstva. Kada je spoljni bilans robe i usluga u računima inostranstva pozitivan, to znači deficit (manjak) nacionalne ekonomije u trgovini robom i uslugama sa inostranstvom i obrnuto, ako je negativan, to znači manjak za inostranstvo i višak za nacionalnu ekonomiju.

- BDP prema dohodovnom pristupu:

Naknade zaposlenima + Bruto poslovni višak i mješoviti dohodak + Porezi minus subvencije na proizvodnju i uvoz.

BDP prema dohodovnom metodu nije trenutno raspoloživ. U toku je rad na definisanju izvora i metoda za obračun BDP-a prema dohodovnom pristupu.

1.7 Klasifikacije

KD 1999 (Nace Rev.1.), KD 2010 (NACE Rev. 2.), COFOG, COICOP, CPA, CN, HS

1.8 Frekvencija prikupljanja podataka

Podaci se prikupljaju jednom godišnje.

1.9 Dinamika objavljivanja podataka

Godišnja.

1.10 Metodologija

Međunarodno propisana metodologija za obračun nacionalnih računa je Sistem nacionalnih računa 2008 (SNA 2008) koja pruža detaljan teorijski okvir, dok je za zemlje Evropske unije propisana metodologija Evropski sistem nacionalnih računa (ESA 2010) koja je u potpunosti konzistentna sa SNA 2008 i prilagođena evropskom okruženju i praksi. Zakonska obaveza svake Države članice EU je da poštuju ESA 2010 u svojoj statističkoj praksi.

Link: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-02-13-269>

1.11 Bazni period

Bazni period za mjerenje BDP u stalnim cijenama je prethodna godina.

1.12 Jedinica mjere

Podaci su objavljeni u hiljadama EUR i u %.

1.13 Izvor podataka

Glavni izvor podataka za obračun godišnjeg BDP-a su finansijski izvještaji privrednih društava, banaka, osiguravajućih društava, državnog sektora, fondova socijalne sigurnosti, lokalne samouprave, preduzetnika, podaci o paušalcima dobijeni na osnovu poreske prijave i podaci platnog bilansa, Svi navedeni izvori predstavljaju administrativni izvor podataka. Koriste se i podaci dobijeni iz redovnih statističkih istraživanja.

2. Relevantnost - Korisnici podataka

2.1 Potrebe korisnika

Međunarodni korisnici:

- Eurostat;
- Svjetska banka;
- UN organizacije;
- Međunarodni monetarni fond.

Nacionalni korisnici:

- Ministarstva i drugi organi javne uprave;
- Lokalne samouprave i drugi organi lokalne uprave;
- Centralna banka Crne Gore;
- nevladine organizacije;
- studenti;
- istraživači;
- mediji.

2.2 Zadovoljstvo korisnika

Uprava za statistiku je usvojila Strategiju upravljanja kvalitetom, Vodič za implementaciju Strategije upravljanja kvalitetom, kao i Implementacioni plan za sprovođenje politike kvaliteta. U cilju mjerenja stepena do kojeg ispunjava svoje obaveze prema korisnicima i u sklopu nove politike kvaliteta, Uprava za statistiku je sprovela istraživanje o zadovoljstvu korisnika. Prikupljanje podataka realizovano je putem web ankete, u periodu od 1. septembra do 20. oktobra 2017. godine. Rezultati istraživanja dostupni su na web stranici Uprave za statistiku, link: <https://www.monstat.org/userfiles/file/KVALITET/Izvjestaj%20o%20zadovoljstvu%20korisnika.pdf>.

3. Tačnost i pouzdanost

3.1 Tačnost - Opšta ocjena

Kompilacija nacionalnih računa je složen zadatak koji uključuje mnogo različitih izvora podataka. Tačnost i pouzdanost obezbjeđuju se primjenom metodoloških uputstava shodno metodologiji nacionalnih računa.

3.2 Uzoračka greška

Nije relevantno

3.3 Uzoračka greška

Nije relevantno

3.4 Sezonska prilagodavanja

Nije relevantno

3.5 Revizija podataka

3.5.1 Politika revizije podataka

Uprava za statistiku je usvojila Politiku revizije i ista je dostupna na web sajtu:

<http://www.monstat.org/cg/page.php?id=1493&pageid=1493>

3.5.2 Praksa revizije podataka

Podaci nacionalnih računa podložni su revizijama, u slučaju kada novi izvori podataka postanu dostupni i izmjena međunarodnih metodologija.

Nacionalni računi predstavljaju širok spektar podataka o različitim oblastima koje su integrisane u sistem nacionalnih računa tako da će promjena u jednoj oblasti imati uticaj na drugom mjestu i samim tim i revizija jednog dijela nacionalnih računa može dovesti do revizije podataka cjelokupnog sistema nacionalnih računa.

3.5.3 Prosječna veličina revizije podataka (A6)

Nije dostupno

4. Pravovremenost i tačnost objave podataka

4.1 Pravovremenost

Podaci se objavljuju u skladu sa Godišnjim planom statističkih istraživanja i Kalendarom objavljivanja statističkih podataka. Rok objavljivanja podataka je kraj septembra tekuće godine za prethodnu godinu.

Vremenski jaz objave preliminarnih podataka

Preliminarni podaci godišnjeg BDP raspoloživi su 83 dana nakon isteka referentnog perioda. Preliminarni podaci se dobijaju kao suma kvartalnih podataka BDP-a.

Vremenski jaz objave konačnih podataka

Konačni podaci raspoloživi su 9 mjeseci nakon isteka referentnog perioda.

4.2 Tačnost objave podataka

Nije dostupno

5. Dostupnost i jasnoća

5.1 Kalendar objave podataka

Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike ("Sl.list Crne Gore" br. 18/12) se propisuje da proizvođači zvanične statistike pripremaju, ažuriraju i objavljuju Kalendar objavljivanja statističkih podataka. Objavljuje se na internet stranici Uprave za statistiku najkasnije do 20. decembra za narednu godinu, za sve proizvođače zvanične statistike koji uključuje datume objavljivanja statističkih podataka. Svaka promjena u datumu objavljivanja u Kalendaru objavljuje se unaprijed u skladu sa Procedurom o neplaniranim revizijama.

5.2 Pristup kalendaru objave podataka

<http://www.monstat.org/cg/page.php?id=12&pageid=12>

5.3 Saopštenje

Saopštenje o godišnjem bruto domaćem proizvodu Crne Gore.

<https://www.monstat.org/cg/page.php?id=166&pageid=19>

5.4 Publikacije

Uprava za statistiku objavljuje sljedeće redovne publikacije:

1. Statistički godišnjak,
2. Crna Gora u brojkama,
3. Mjesečni statistički pregled.

Pored navedenih redovnih, Uprava za statistiku objavljuje i vanredne publikacije. Neke od najznačajnijih vanrednih publikacija su sljedeće:

1. Žene i muškarci u Crnoj Gori,
2. Najčešće korišćeni statistički podaci.

Sve publikacije koje objavljuje Uprava za statistiku dostupne su na sljedećem linku

<http://monstat.org/cg/publikacije.php>

5.5 Onlajn baza podataka

Postoji online baza podataka kojoj se može pristupiti podacima, link: <http://monstat.org/cg/pxweb.php>

5.6 Pristup mikropodacima

Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike ("Sl.list Crne Gore" br. 18/12) regulisana su pravila pod kojim spoljni korisnici mogu dobiti pristup individualnim podacima za potrebe istraživanja. Članom 58 definisane su vrste naučnih i istraživačkih organizacija koje mogu dobiti takve podatke. Davanje individualnih podataka bez identifikatora moguće je isključivo na pisani zahtjev naučno-istraživačkih ustanova, u svrhu obavljanja naučno-istraživačke djelatnosti, kao i međunarodnih statističkih organizacija i proizvođača statistike iz drugih država. Istraživački subjekt potpisuje Ugovor sa Upravom za statistiku, kao i Izjavu o poštovanju principa povjerljivosti. Proizvođači zvanične statistike vode posebnu evidenciju o korisnicima i o svrsi za koju su statistički podaci dati na korišćenje.

6. Uporedivost

6.1 Prostorna uporedivost

Primjena regulative (EC) br. 549/2013 koja propisuje primjenu ESA 2010 metodologije omogućena je geografska uporedivost podataka Crne Gore sa ostalim zemljama.

6.2 Vremenska uporedivost

Od 2000 do 2005. godine dostupni su podaci na kojima je primijenjena ESA 95 metodologija. Od 2006. godine, podaci su dostupni po ESA 2010 metodologiji. Podaci su dostupni po NACE Rev 1.1 klasifikaciji za seriju podataka od 2000-2005. godine, a po NACE Rev. 2. od 2006. godine nadalje.